جستار

معمار ان تحریم و معادلات مغلوب

حسن هانی زاده
تحلیلگر مسائل بین‌الملل

مروری بر الگوی رفتاری هیات حاکمه آمریکا در ۶ سال گذشته و در پسابرجام حاکی از آن است که دشمنی این کشور با جمهوری اسلامی نه تنها کاهش نیافته بلکه درصدد ایجاد اجماع برای تضعیف شاخصه‌های قدرت کشورمان برآمده است. این در حالی است که ورود ایران به مذاکرات هسته‌ای با هدف رفع تحریم‌ها بود تا از این طریق یکی از کارکردهای دیپلماسی به‌منظور خنثی کردن تعارض‌های بین‌المللی و متعادل کردن تفاوت‌ها محقق شود. ایران نه تنها به حقوق بر حق خود در ارتباط با گشایش‌های اقتصادی نرسید، بلکه حتی روابط دیپلماتیک غرب با ایران تیره و تار شد و اوج آن زمانی بود که از رهگذر بی‌عملی و بدعهدی آمریکا و اروپا، دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور سابق آمریکا به نمایندگی از نهادهای قدرت این کشور، برجام را زیر پا گذاشت و نشانه‌ای بزرگ از تداوم دشمنی کاخ سفید با ملت ایران را بروز داد. صرف‌نظر از اینکه چه اشکالاتی به تیم قبلی مذاکره‌کننده وارد بود و داده‌ها و ستانده‌های آن‌ها از مذاکرات چرایه نفع مردم و کشور تمام نشد، رویکرد نه‌چندان بعید اروپا و آمریکا در فاصله کوتاهی پس از توافق هسته‌ای را در خصوص توان موشکی و منطقه‌ای ایران شاهد بودیم که به دستاویز جدیدی برای عدم رفع تحریم‌ها و حتی اعمال تحریم‌های جدید بدل شد. تروئیکای اروپایی با همراهی کاخ سفید، پیش از آغاز دور جدید مذاکرات پس از استقرار دولت سیزدهم نیز بر ضرورت به‌اصطلاح رفع خطر منطقه‌ای و نظامی ایران تأکید کردند و این در حالی است که تقویت ظرفیت‌های موشکی و دفاعی و افزایش توانمندی‌ها در این حوزه در حالی که منطقه غرب آسیا هنوز از نفوذ بیگانگان خالی نشده و غربی‌ها، برخی از کشورهای منطقه را بازار پررونق تسلیحات خود می‌دانند، یک ضرورت غیرقابل انکار و اجتناب به شمار می‌رود. هدف از این سناریو، وارد کردن فشار بر جمهوری اسلامی به‌منظور گرفتن امتیاز در میز مذاکره است، چراکه برنامه‌های طولانی‌مدت و پرهزینه آن‌ها علیه کشورمان به نتیجه مدنظرشان منجر نشده و فعال کردن گزینه‌های همچون حمله نظامی یا افزایش فشارهای اقتصادی، کارکرد مورد انتظارشان را برآورده نکرده است. آمریکایی‌ها به‌خوبی می‌دانند که تحریم به‌عنوان یک ابزار نمی‌تواند صد درصد اهداف آن‌ها را برآورده کند و حتماً نواقصی دارد که از جمله آن‌ها، باقی نماندن آثار تحریم در نقطه اوج است. در دهه گذشته حداقل ۳ بار در سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ فروافتادن تحریم‌ها از نقطه اوج را تجربه کردیم و به این دلیل که ایران توانست راه‌های دور زدن تحریم را بیابد و در مقابل آن تغییر رفتار بدهد، آثار تحریم نیز دستخوش تغییر شد. البته این به معنای خنثی شدن صد درصدی تحریم‌ها نیست اما کاهش فاحشی رخ داده و در بعضی موارد خنثی شدن آن‌ها مثل تحریم بنزین، باعث تجدیدنظر جدی معماران فشار اقتصادی بر ایران شده است. این یک اهرم قوی و سلاح مؤثر در دست آن‌ها بود که کم اثر شد؛ همچنانکه تهدید نظامی در دوران اوج خود یعنی دوره ریاست جمهوری ترامپ راه به جایی نبرد. بر این اساس، در طول هفته‌های گذشته، آمریکا با استفاده از ابزار فشار غیرمستقیم یعنی تهدیدات رژیم صهیونیستی از یکسو و مطرح کردن مبحث پلن B می‌کوشد نتیجه این فشارها را در میز مذاکرات نقد کند. در چنین شرایطی، قدرت نظامی و توان رزمی ایران شامل توانمندی‌های موشکی و پهپادی به این مفهوم است که جمهوری اسلامی زیر بار مذاکره تحت‌فشار و تهدید نمی‌رود و اگر ما باشد کشوری تهدید کند، این ایران است که می‌تواند با اتکا به قدرت خود، رژیم‌های کودکش و جعلی را تهدید کند و در صورتی که دست از پا خطا کنند، درسی فراموش‌نشدنی به آن‌ها بدهد. همه روسای جمهور آمریکا از جورج بوش و باراک اوباما گرفته تا ترامپ، از روی میز قرار داشتن گزینه نظامی در قبال کشورمان سخن می‌گفتند اما وقتی ضرب شست ایران را دیدند، راهی جز کوتاه آمدن نداشتند. در ماجرای ساقط کردن پهپاد متجاوز گلوبال هاوک، رئیس‌جمهور وقت آمریکا از اینکه هواپیمای حامل نظامیان آن‌ها را هدف قرار ندادیم، حتی تشکر کرد. وقتی پایگاه عین الاسد را موشک‌باران کردیم و منافع نظامی آمریکا کاملاً به خطر افتاد، نتوانستند هیچ غلطی بکنند و واکنشی نشان بدهند. ژنرال کنت مکنزی، فرمانده سنتکام نیز چند ماه پیش اذعان کرده بود که برتری هوایی آمریکا از بین رفته و قدرت در این حوزه در دست ایران و هم‌پیمانانش است. نمونه دیگر از در اختیار داشتن اهرم قدرت و دست برتر که به پشتوانه قدرت نظامی به‌دست آمده، اعزام تانکرهای سوخت به ونزوئلا در دریای کاراکایب و در حیاط خلوت آمریکا بود. این اقدام بزرگ را اگر با تهدید واشنگتن علیه ابرقدرت آن زمان، یعنی شوروی مقایسه کنیم متوجه اهمیت و بزرگی آن می‌شویم. در سال ۱۹۶۲ زمانی که بحران موشکی کوبا شکل گرفت، اتحاد جماهیر شوروی مستقیماً وارد تقابل با آمریکا شد. جان اف کندی رئیس‌جمهور وقت آمریکا هشدار داد در صورت هرگونه تهدید از جانب موشک‌های کوبایی، شوروی را هدف حمله قرار می‌دهد و این ابرقدرت با آن همه یال و کوپال، موشک‌های خود را از کوبا جمع‌آوری و در نهایت، عقب‌نشینی کرد. اما زمانی که کشتی‌های حامل سوخت ما به بیخ گوش آمریکا رسیدند، به آن‌ها هشدار دادیم تهدید تفنگ‌کش‌ها با پاسخ نظامی علیه پایگاه‌هایشان مواجه می‌شود و نتیجه این شد که واشنگتن نتوانست مانع ورود قدرتمندانه و پر افتخار نفت‌کش‌های حامل سوخت ایران به بنادر ونزوئلا شود. این یعنی یک قدرت تمام و کمال و برآمده از اراده و عزت ملی. بنابراین، آنچه باید برای دشمنان روشن و مسلم شده باشد این است که محاسبات ایران در دفاع از تمامیت ارضی و حقوق ملی و بین‌المللی غیرقابل خدشه بوده و قدرت موشکی و پهپادی ایران پشتوانه دیپلماسی است. و بالاخره اینکه دوران امتیازگیری یک‌جانبه گذشته و مقاومت حداکثری جمهوری اسلامی، معادلات دشمن را به نحوی که حتی خود آن‌ها هم به شکست‌هایشان اذعان دارند، برهم زده است.

موضوع افزایش یارانه‌های نقدی در دستور کار دولت قرارگرفته و دولت به دنبال این است که یارانه بنزین کسانی که خودرو ندارند را به‌صورت نقدی پرداخت کند. ارزیابی شما از پیامدهای این اتفاق چیست؟

دولت اگر قصد دارد چنین طرح‌هایی را اجرا کند در مرحله نخست باید از افکار عمومی و کارشناسان نظرسنجی کند که آیا اجرای این طرح در شرایط کنونی به سود کشور است یا خیر. بر اساس طرح دولت قرار است به هر نفر ۲۳۵۰۰ تومان برسد که رقم قابل توجهی نیست و نه تنها مشکلی از کسی حل نمی‌کند و بلکه این احتمال وجود دارد که زمینه افزایش تورم را در کشور ایجاد کند. آقای محسن رضایی نامه‌ای به‌صورت محرمانه نوشتند که این طرح به‌صورت آزمایشی در کیش و قشم انجام شود. این اتفاق در حالی رخ داد که هنوز جزئیات طرح به‌خوبی برای افکار عمومی تشریح و تبیین نشده است.

> کسانی که سهمیه دارند و قصد دارند بنزین خود را بفروشند ممکن است بنزین را به‌صورت آزاد تا لیتری ۱۵ هزار تومان نیز بفروشند. در شرایطی که بازار آزاد شکل بگیرد و بنزین لیتری ۱۵ تا ۲۰ هزار تومان به‌صورت آزاد فروخته شود این احتمال وجود دارد که دولت مدعی شود که به دلیل ازهم‌گسیختگی بازار بنزین بهتر است که خودش بنزین را به این قیمت در اختیار مردم قرار دهد

هنوز مشخص نیست کسانی که سهمیه دارند می‌توانند سهمیه خود را بفروشند یا خیر. آیا قرار است نحوه فروش بنزین در خیابان باشد و یا یک سامانه در نظر گرفته خواهد شد و یا اینکه اصلاً کسی حق فروش سهمیه خود را ندارد و تنها می‌تواند پول آن را دریافت کند؟ این طرح با ابهامات جدی مواجه است و هنوز در هیچ کجای جهان چنین طرحی اجرا نشده است. کسانی که قصد دارند چنین طرحی را اجرا کنند در پشت پرده به دنبال زمینه‌سازی برای گران کردن بنزین هستند. استدلال این افراد این است که کسانی که سهمیه دارند و قصد دارند بنزین خود را بفروشند ممکن است بنزین را به‌صورت آزاد تا لیتری ۱۵ هزار تومان نیز بفروشند. در شرایطی که بازار آزاد شکل بگیرد و بنزین لیتری ۱۵ تا ۲۰ هزار تومان به‌صورت آزاد فروخته شود این احتمال وجود دارد که دولت مدعی شود که به دلیل ازهم‌گسیختگی بازار بنزین بهتر است که دولت خود بنزین را به این قیمت در اختیار مردم قرار دهد. این یک روش اشتباه و شکست‌خورده است. اگر واقعاً قرار گرفته در مقابل مشکلات اصلی و مهم ما از اهمیت کمتری برخوردار است. امروز زیربناهای خدماتی، صنعتی و کشاورزی کشور درخطر است. وزرای اقتصاد همواره به دنبال اعداد و ارقام هستند و به‌جای رسیدگی به امور زیربنایی و اساسی به دنبال حل مشکلات روزمره کشور هستند. وزیر کشور باید دلسوز و دلواپس اقتصاد کشور باشد و نه چیز دیگر.

اخیراً محصولات کشاورزی صادراتی ایران به برخی از کشورها به دلیل استفاده از سموم غیرمتعارف به کشور ارجاع داده شد که از سرنوشت آنها اطلاعی در دست نیست. چرا محصولات کشاورزی کشور با چنین وضعیتی مواجه شده‌اند و سرنوشت محصولات بازگشتی چه خواهد شد؟ آیا این احتمال وجود دارد که دکل‌های برق در آن قرار دارد نشست کند دکل‌ها با مشکل مواجه می‌شود و لوله‌های گاز از بین می‌رود. متأسفانه وارد چرخه‌ای از مشکلات و مسائل شده‌ایم که ممکن است در آینده غیرقابل حل باشد. مسائلی که امروز برای دولتمردان در اولویت قرارگرفته در مقابل مشکلات اصلی و مهم ما از اهمیت کمتری برخوردار است. امروز زیربناهای خدماتی، صنعتی و کشاورزی کشور درخطر است. وزرای اقتصاد همواره به دنبال اعداد و ارقام هستند و به‌جای رسیدگی به امور زیربنایی و اساسی به دنبال حل مشکلات روزمره کشور هستند. وزیر کشور باید دلسوز و دلواپس اقتصاد کشور باشد و نه چیز دیگر.

روند فعلی مذاکرات احیای برجام در وین به گونه‌ای است که بتوان پیش بینی کرد در ماه جاری میلادی به توافق رسید؟

زمانی که تیم مذاکره کننده ایران به تهران بازگشته بود و پیش از آنکه مذاکرات فعلی آغاز شود، دیپلماسی پنهانی بین ایران و روسیه، ایران و چین و یا واسطه با آمریکا آغاز شد که در این جلسات که در پشت درهای بسته برگزار می‌شد، طرفین از ایران درخواست داشتند که برای رسیدن به توافق، ایران باید سطح انتظارات خود را کاهش دهد و مشخص بود که از اینجا ایران با انتظارات زیادی وارد مذاکرات شده بود و باید تعدیل در این عرصه به‌وجود می‌آمد.

در همین راستا ایران انعطاف خوبی از خود نشان داده است و همین امر سبب شده تا روند مذاکرات مثبت باشد. باید توجه داشت که ایران در فضای داخلی، منطقه‌ای و جهانی با مشکلات متعددی رو به رو است و دولت ایران به همین علت علاقه دارد تا توافق حاصل شود و در این زمینه به خوبی باید از ابزار خود استفاده کند تا به توافق دست یابد. ایران کاملاً حق دارد تا در خصوص ابعاد مختلف توافق نگران باشد اما از طرف دیگر نیز باید به سمت توافق حرکت کند تا فرصت ایجاد شده از بین نرود. انعطاف نشان دادن می‌تواند منجر به این شود که ایران امتیازات خوبی نیز بدست آورد و صرفاً جنبه منفی ندارد. مهم‌ترین خواسته ایران هنوز نیز به نظر می‌رسد که مساله تضمین در خصوص حفظ توافق است که بر سر آن اختلاف وجود دارد. وزیر خارجه هم در اظهاراتی خواسته است که تحریم نفتی و بانکی ایران لغو شود اما به این مساله توجه نکرده‌اند که سیستم بانکی ما به علت عدم پذیرش Fatf در لیست سیاه قرار گرفته است و کشورهای دیگر به این علت و به علت اینکه نظام بانکی دچار مشکل شده است نمی‌توانند با ایران ارتباط مالی برقرار کنند. باید به این مسائل بیشتر توجه شود تا اگر هم اتفاقی در وین رخ داد با موانع دیگر برای حل مشکلات اقتصاد مواجه نشویم. ایران از طرف‌های مقابل خواسته است تا شرکت‌های خود را ترغیب به سرمایه گذاری در ایران کنند در حالی که چنین امری ممکن نیست زیرا مهم‌ترین شرکت‌های جهان خصوصی هستند و دولت‌ها نمی‌توانند آنها را به سمت و سوی خاصی سوق دهند. مشخصاً امروز اگر ایران به تعهدات هسته‌ای خود پایبند شود می‌تواند امتیازات خوبی دریافت کند. در وین صحبت بر سر این است که از اینجا تحریم‌ها برداشته شود و سپس تعهدات هسته‌ای از سوی ایران اعمال شود و به گفتار می‌رسد قسمت‌های زیادی از این قسمت از مذاکرات نیز به خوبی پیش رفته است. امروز توافق درون تقریبا حتمی به نظر می‌رسد و نباید این فرصت را از دست داد. اینکه در سال‌های آینده شرکت‌های غربی در ایران باقی می‌مانند یا خیر، مساله‌ای نیست که امروز بتوان در خصوص آن به توافق رسید و همه چیز به خود ایران بستگی دارد. امید می‌رود که مذاکرات در روزهای آینده سازنده‌تر باشد و اگر مشکل خاصی رخ ندهد و طرفین منعطف عمل کنند، می‌توان توافق در وین را نزدیک دانست.

اینکه تیم مذاکره کننده ایران به زبان فارسی وارد

سید مصطفی هاشمی طبا در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

مستقیم با آمریکا مذاکره کنید؛ واسطه‌ها، حذف

عکس: آرمان ملی/ حجت سپهوند

رئیس جمهور الان باید کمک شود؛ انتظارِ حل همه مشکلات از یک نفر، منطقی است؟

زمان نداریم؛ حل مشکلات در آینده، شدنی نخواهد بود

افزایش یارانه‌ها زمینه‌سازی برای افزایش قیمت بنزین است

افزایش یارانه‌های نقدی طرحی برای اقناع افکار عمومی است

طرح افزایش یارانه‌های نقدی با ابهامات جدی مواجه است

زیربناهای خدماتی، صنعتی و کشاورزی کشور در خطر است

آرمان ملی- احسان انصاری: دولت در حالی که چشم به نتایج مذاکرات هسته‌ای در وین دوخته به دنبال افزایش یارانه‌های نقدی است. بر اساس طرح دولت قرار است سهمیه بنزین کسانی که خودرو ندارند به‌صورت یارانه به آنها پرداخت شود. به باور کارشناسان اجرای این طرح در شرایط کنونی با پیامدهایی مانند تورم مواجه خواهد شد. «آرمان ملی» برای تحلیل و بررسی این موضوع با مهندس سید مصطفی هاشمی طبا گفت‌وگو کرده است. هاشمی طبا معتقد است: مردم باید بدانند هدف از اجرای این طرح و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن چیست و قرار است چه اتفاقی رخ بدهد. توضیحاتی که وزیر نفت در این زمینه دادند قبرا قبول است. نکته دیگر اینکه در بین اعضای دولت اظهارات متناقضی در این زمینه مطرح می‌شود که برخی آن را چندصدایی در تیم اقتصادی دولت می‌دانند. این چندصدایی نیست و بلکه نشان‌دهنده نادانی نسبت به ماهیت و پیامدهای مشکلات اقتصادی است. در ادامه ما محصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

این محصولات به بازار داخلی ارسال شود؟

واقعیت این است که در تولید محصولات کشاورزی در ایران میزان سم‌های مورداستفاده از استانداردهای جهانی بالاتر است. این وضعیت درباره کودهایی که برای تولید محصولات کشاورزی مورداستفاده قرار می‌گیرد نیز وجود دارد. این سم‌ها و کودها به شکل‌های مختلف به درون میوه نیز نفوذ می‌کند. در چنین شرایطی وزارت کشاورزی همواره به دنبال این بوده که میزان تولید محصولات کشاورزی را در کشور بالا ببرد و به موضوعات دیگر توجه نمی‌کند. به‌عنوان‌مثال برای وزارت کشاورزی این مسأله مهم نیست که آب کشور در چه شرایطی قرار دارد و یا وضعیت آب‌های زیرزمینی به چه صورت است. همه وزرای کشاورزی به‌دنبال ارائه آمار و ارقام بودند که عملکرد خود را برای افکار عمومی جامعه توجیه کنند. سیستم کشاورزی ما در طول سال‌های اخیر هیچ تغییری نکرده است. در روزهای اخیر آقای رئیسی عنوان کردند صید تراال باید متوقف شود. این اظهارنظر نشان می‌دهد که صید تراال همچنان در کشور وجود دارد. هنوز مشخص نیست کشتی‌هایی که این کار را انجام می‌دهد ایرانی هستند یا چینی؟ این وضعیت درباره کود و سموم مورداستفاده برای تولید محصولات کشاورزی نیز وجود دارد و مؤسسات استاندارد و دفع آفات نباتی در این زمینه موضع گیری نمی‌کنند. به‌همین دلیل نیز همه چیز در ابهام قرار دارد و مشخص نیست قرار است چه اتفاقی در آینده رخ بدهد. ما هنوز نمی‌دانیم دلیل اصلی بازگشت محصولات کشاورزی به کشور چه بوده و تنها گمانه‌زنی‌های رسانه‌ها وجود دارد.

> کسی که وارد یک مذاکره می‌شود در نهایت به یک رویکرد تعدیلی دست پیدا می‌کند. این درک متقابل به مرور زمان شکل خواهد گرفت. رویکردها و تصمیماتی که درباره برجام و مذاکرات گرفته می‌شود حتی در سطح مقامات جمهوری اسلامی نیز قابل تغییر است و ممکن است تغییر کند

یکی از شعارهای اصلی دولت در زمینه پرونده هسته‌ای ایران این بود که از رویکرد مذاکره برای مذاکره استفاده نخواهد کرد و امتیازهایی که دولت روحانی به‌طرف غربی داد از سوی دولت سیزدهم داده نخواهد شد. تیم مذاکره‌کننده دولت به چه میزان به این شعارها پایبند بوده است؟

جزئیات مذاکرات هسته‌ای بین ایران و کشورهای غربی در هاله‌ای از ابهام قرار دارد و ما دقیقاً نمی‌دانیم در مذاکرات چه اتفاقی رخ داده است. اظهارات مقامات کشورهای مختلف در این زمینه نیز صوتیفیک است و به‌همین دلیل تحلیل واقعیت‌ها را دشوار می‌کند. ایران پیشنهادهای دوصفحه‌ای خود را به‌طرف غربی داده اما هنوز اگر عموم در داخل ایران نمی‌دانند این پیشنهادها چه بوده است. کشورهای غربی و سرویس‌های امنیتی کشورهای غربی از این پیشنهادها اطلاع دارند اما مردم ایران هنوز نمی‌دانند این پیشنهادها چه بوده است. اگر قرار است پیشنهادی از سوی ایران به کشورهای غربی داده شود در مرحله نخست باید مردم ایران از این پیشنهادها اطلاع داشته باشند. به همین دلیل ما نمی‌دانیم تیم مذاکره‌کننده ایران از چه رویکردی استفاده می‌کند. نکته دیگر اینکه «شترسواری دولاولا نمی‌شود» و اگر قرار است مذاکرات به نتیجه برسد با آمریکا به‌صورت مستقیم مذاکره کنیم. این اتفاق در گذشته نیز رخ داده و اگر در شرایط کنونی نیز رخ بدهد اتفاق خاصی نمی‌افتد و احتمال دارد مذاکرات زودتر به نتیجه برسد.

با توجه به رویکردی که دولت دارد آیا نمیله برای مذاکره مستقیم ایران و آمریکا وجود دارد؟

در شرایط کنونی کشورهای اروپایی نقش واسطه را بین ایران و آمریکا بازی می‌کنند و درحالی که دو تیم مذاکره‌کننده ایران و آمریکا در وین حضور دارند اما به‌صورت مستقیم باهم مذاکره نمی‌کنند و برای هم پیغام ارسال می‌کنند. طرف اصلی ما آمریکاست و این کشور است که از برجام خارج‌شده و علیه ایران تحریم وضع کرده است. درنتیجه اگر قرار است مذاکرات به نتیجه برسد و تحریم‌ها برداشته شود باید به‌صورت مستقیم و بی‌واسطه با آمریکا مذاکره صورت بگیرد. به‌هر حال ایران و آمریکا هر کدام با شروطی وارد این مذاکرات شده‌اند. این شروط نیز برای طرف مقابل است و نه کشورهای اروپایی. سهم کشورهای اروپایی در این شروط کم است. در چنین شرایطی باید ایران و آمریکا بدون هیچ واسطه‌ای باهم مذاکره کنند و شروط هم را بشنوند تا بتوانند درباره آن تصمیم‌گیری کنند. تنها در چنین شرایطی است که مواضع و اهداف دو طرف برای هم آشکار می‌شود و زمینه برای تصمیم‌گیری‌های مهم فراهم می‌شود. به نظر می‌رسد در مجموعه حاکمیت این اجازه به مذاکره‌کنندگان ایرانی داده نشده که با طرف آمریکایی به‌صورت مستقیم مذاکره کنند. البته این احتمال نیز وجود دارد که چنین اراده‌ای از سوی ایران برای مذاکره مستقیم با آمریکا وجود ندارد. اگر قرار باشد تا پایان مذاکرات از واسطه استفاده شود این احتمال وجود دارد که واسطه‌ها در انتقال مفاهیم به‌درستی عمل نکنند و مفاهیم را به شکلی به‌طرف مقابل بگویند که به سود خود آنها باشد.

با توجه به اخبار ضدونقیضی که از مذاکرات منتشر می‌شود به چه میزان نسبت به نتیجه مذاکرات خوشبین هستید؟

شرایط برای پیش‌بینی نتایج مذاکرات دشوار است. با این وجود ممکن است ایران به‌جایی برسد که برخی از شروط طرف مقابل را بپذیرد. اینکه مذاکرات بدون نتیجه روشن وقطعی همچنان به دلایل مختلف ادامه پیدا کند اتفاق جالبی نیست. اگر قرار مذاکرات به نتیجه برسد بهتر است درصورتی که طرفین در کلیات به توافق دست پیدا کردند افکار عمومی را در جریان قرار بدهند. این در حالی است که در شرایط کنونی این وضعیت وجود ندارد و مذاکرات بدون اینکه همراه با نتیجه روشنی باشد ادامه پیدا می‌کند و به دور بعد کشیده می‌شود. تاریخ نشان داده کسانی که در مذاکرات منعطف نبودند پس از مدتی به یکباره موضع آنها تغییر کرده است. کسی که وارد یک مذاکره می‌شود در نهایت به یک رویکرد تعدیلی دست پیدا می‌کند. این فرد مذاکره‌کننده ایران باشد یا آمریکا.

روند فعلی مذاکرات احیای برجام در وین به گونه‌ای است که بتوان پیش بینی کرد در ماه جاری میلادی به توافق رسید؟

زمانی که تیم مذاکره کننده ایران به تهران بازگشته بود و پیش از آنکه مذاکرات فعلی آغاز شود، دیپلماسی پنهانی بین ایران و روسیه، ایران و چین و یا واسطه با آمریکا آغاز شد که در این جلسات که در پشت درهای بسته برگزار می‌شد، طرفین از ایران درخواست داشتند که برای رسیدن به توافق، ایران باید سطح انتظارات خود را کاهش دهد و مشخص بود که از اینجا ایران با انتظارات زیادی وارد مذاکرات شده بود و باید تعدیل در این عرصه به‌وجود می‌آمد.

در همین راستا ایران انعطاف خوبی از خود نشان داده است و همین امر سبب شده تا روند مذاکرات مثبت باشد. باید توجه داشت که ایران در فضای داخلی، منطقه‌ای و جهانی با مشکلات متعددی رو به رو است و دولت ایران به همین علت علاقه دارد تا توافق حاصل شود و در این زمینه به خوبی باید از ابزار خود استفاده کند تا به توافق دست یابد. ایران کاملاً حق دارد تا در خصوص ابعاد مختلف توافق نگران باشد اما از طرف دیگر نیز باید به سمت توافق حرکت کند تا فرصت ایجاد شده از بین نرود. انعطاف نشان دادن می‌تواند منجر به این شود که ایران امتیازات خوبی نیز بدست آورد و صرفاً جنبه منفی ندارد. مهم‌ترین خواسته ایران هنوز نیز به نظر می‌رسد که مساله تضمین در خصوص حفظ توافق است که بر سر آن اختلاف وجود دارد. وزیر خارجه هم در اظهاراتی خواسته است که تحریم نفتی و بانکی ایران لغو شود اما به این مساله توجه نکرده‌اند که سیستم بانکی ما به علت عدم پذیرش Fatf در لیست سیاه قرار گرفته است و کشورهای دیگر به این علت و به علت اینکه نظام بانکی دچار مشکل شده است نمی‌توانند با ایران ارتباط مالی برقرار کنند. باید به این مسائل بیشتر توجه شود تا اگر هم اتفاقی در وین رخ داد با موانع دیگر برای حل مشکلات اقتصاد مواجه نشویم. ایران از طرف‌های مقابل خواسته است تا شرکت‌های خود را ترغیب به سرمایه گذاری در ایران کنند در حالی که چنین امری ممکن نیست زیرا مهم‌ترین شرکت‌های جهان خصوصی هستند و دولت‌ها نمی‌توانند آنها را به سمت و سوی خاصی سوق دهند. مشخصاً امروز اگر ایران به تعهدات هسته‌ای خود پایبند شود می‌تواند امتیازات خوبی دریافت کند. در وین صحبت بر سر این است که از اینجا تحریم‌ها برداشته شود و سپس تعهدات هسته‌ای از سوی ایران اعمال شود و به گفتار می‌رسد قسمت‌های زیادی از این قسمت از مذاکرات نیز به خوبی پیش رفته است. امروز توافق درون تقریبا حتمی به نظر می‌رسد و نباید این فرصت را از دست داد. اینکه در سال‌های آینده شرکت‌های غربی در ایران باقی می‌مانند یا خیر، مساله‌ای نیست که امروز بتوان در خصوص آن به توافق رسید و همه چیز به خود ایران بستگی دارد. امید می‌رود که مذاکرات در روزهای آینده سازنده‌تر باشد و اگر مشکل خاصی رخ ندهد و طرفین منعطف عمل کنند، می‌توان توافق در وین را نزدیک دانست.

اینکه تیم مذاکره کننده ایران به زبان فارسی وارد

علی بیگدلی در گفت و گو با «آرمان ملی» مطرح کرد:

توافق با نرمش‌های اخیر ایران، در دسترس

- حصول توافق در وین حتمی است
- عربستان در حال باج دادن به چین است
- ظریف بهترین وزیر خارجه ایران در ۲۰۰ سال اخیر است
- فارسی مذاکره کردن یک ضعف است

آرمان ملی- علیرضا پورحسین: سرعت تحولات در جهان و در خاورمیانه به قدری زیاد شده است که روزانه می‌توان با توجه به کنش‌های طرف‌های مختلف تحلیل‌های زیادی در خصوص آینده ژئوپلتیک جهان داشت. این امر در خاورمیانه به‌واسطه قرار گرفتن در مرکز انرژی جهان از اهمیت دوچندانی برخوردار است. منطقه‌ای که ایران و عربستان در ماه‌های اخیر بیشترین تاثیرگذاری بر وضعیت آن را داشته‌اند و امروز هر کدام به دنبال ترمیم روابط خود هستند. عربستان پس از بدست آوردن دل روسیه این بار به سمت چین رفته است و ایران نیز در این میان با مذاکره با غرب به دنبال عادی سازی روابط خود و خروج از زجر سنگین تحریم‌هاست. مذاکراتی که با توجه به آخرین موضع گیری‌ها به نظر می‌رسد برای رسیدن به نتیجه، راه زیادی نباید طی کند و شاید تا پیش از فوریه ۲۰۲۲ به‌واقع شاهد یک توافق باشیم. در راستای بررسی این مسائل «آرمان ملی» گفت و گویی با علی بیگدلی، تحلیلگر ارشد مسائل بین الملل داشته است که در ادامه می‌خوانید.

گفت و گوها شده چه آسیب‌هایی می‌تواند در مسیر رسیدن به توافق داشته باشد؟

در وهله اول باید گفت که اقدام ایران مشکل قانونی خاصی ندارد زیرا شاهد هستیم که در مجمع عمومی سازمان ملل برخی کشورها به زبان خودشان صحبت می‌کنند و این گونه نیست که همگان به زبان انگلیسی صحبت کنند. البته آنها برای تمام کشورها با زبان‌های مختلف صحبت می‌کنند اما در مذاکره و دیپلماسی طرف دارد تا حتماً یک زبان واحد وجود داشته باشد. در گذشته شاهد بودیم که زبان دیپلماسی فرانسه بود و امروز نیز مرسوم است که جهانیان به زبان انگلیسی در مجامع مختلف صحبت کنند. بااین وجود عدم مذاکره به زبان انگلیسی امور را سست می‌کند که احتمالاً به علت عدم آشنایی با مفاهیم تخصصی زبان انگلیسی در حوزه دیپلماسی باشد. این اقدام سبب شده تا تیم مذاکره کننده را در عرصه بین المللی مورد سرزنش قرار دهند. مشخصاً این صحبت‌ها باید ترجمه شود و در نشگانگ مذاکرات حساس هسته‌ای چنین مقوله‌ای تا حد درسرساز خواهد شد، زیرا باید متخصص امر در این حوزه ورود کند. ایران دیگر وزیر خارجه‌های همچون محمدجواد ظریف نخواهد داشت که بر دیپلماسی به زبان انگلیسی کاملا مسلط بود. ایران طی ۲۰۰ سال اخیر و از زمان فتحعلی شاه که وزارت خارجه تاسیس شد، هیچگاه وزیر خارجه‌ای به توانایی محمدجواد ظریف نداشته است که چنین تجربه و تخصصی داشته باشد و بر زبان‌های مختلف مسلط باشد. اینکه ایران به زبان انگلیسی مذاکره نمی‌کند یک نقطه ضعف است. البته شاید چاره دیگری وجود نداشته است و تیم مذاکره کننده ایران بر این باور بوده‌اند که به این شکل می‌توانند اهداف و خواسته‌های خود را صریح‌تر مطرح کنند. برخی در این میان گفته‌اند که ما متون را به زبان فارسی به طرف‌های دیگر می‌دهیم و آنها در کشور خود و پیش معتمدین خود آن را ترجمه کنند که این کار مشخصاً خوشایند نیست و ضعف تیم مذاکره کننده ایرانی را نشان می‌دهد.

> روند در روند مذاکرات برجام در روزهای اخیر، اقدامات سه کشور اروپایی را می‌توان در چارچوب سیاست فشار بر تهران تفسیر کرد. غرب در تلاش است تا فضای بین الملل و منطقه‌ای را علیه ایران تحریک کند. البته از میان سه کشور اروپایی، فرانسه از مذاکرات ابتدایی برجام نیز این مشکل را با ایران داشت و به همین دلیل هم دیدیم مذاکره کننده ارشد ایران با مذاکره‌کننده فرانسه به‌صورت دوجانبه گفت و گو کرد تا به نتیجه‌ای برسند. مشخصاً اگر ایران بخواهد با مطرح کردن انتظاراتی همچون پرداخت غرامت که در قاموس دیپلماسی نوین جایی ندارد به روند مذاکرات ادامه دهد، قطعاً به نتیجه نخواهیم رسید و اروپا نیز به سمت آمریکا می‌رود اما به نظر می‌رسد ایران دیپلماسی نرم‌تری را برای دستیابی به توافق در پیش گرفته است. امروز ضرب‌الاجل غرب واقعی است چراکه دیگر هیچ کشوری نباید اجازه داشته باشد تا زمان را در مسیر دستیابی به توافق تلف کند و اروپا نیز به همین علت امروز مواضع سخت‌تری نسبت به ایران دارد.

در روزهای اخیر شاهد بودیم که اولیانوف به عنوان واسطه میان ایران و آمریکا اعلام آمادگی کرد، ایران می‌تواند در این عرصه به این شخص اعتماد کند؟

با توجه به گفت و گوی جدید بایدن و پوتین از یکسو و همچنین مواردی که کشورهای عربی و اسرائیل با روسیه دارند، به نظرم می‌رسد که مجموع این اتفاقات به دنبال این هستند که مواضع ایران را متعادل‌تر کنند تا توافق شکل گیرد. روسیه به این نتیجه رسیده است که باید توافق شکل گیرد و علاقه ندارند تا در همسایگی آنها یک کشور اتمی وجود داشته باشد. روسیه در حال بازی با ایران است. روسیه نه می‌خواهد ایران را از دست دهد و نه ایران قدرتمند را خواهان است. از سوی دیگر روسیه باید روابط خود با کشورهای حاشیه خلیج فارس را تنظیم کند و به همین علت زیرفشار عربستان و امارات نیز قرار گرفته است. امروز اگر ایران از خود نرمش نشان داده است ظاهراً به خاطر توصیه های روسیه بوده است. اولیانوف نیز به عنوان نماینده پوتین در مذاکرات یک بازیگر ماهر در عرصه دیپلماسی است و به همین علت شاهد هستیم که نقل قول‌های زیادی از او مطرح می‌شود که در این نقل قول‌ها یکی به میخ می‌زند و یکی به نعل. سیاست همین است و اولیانوف با اتکا به همین توانایی توانسته موفق ظاهر شود و دو کشور را به سمت یک توافق سوق دهد.

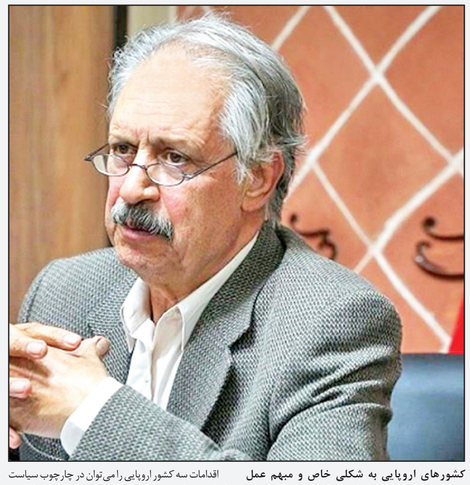

کشورهای اروپایی به شکلی خاص و مبهم عمل می‌کنند، به‌واقع نقش اروپا در مذاکرات وین چیست؟

آیا چین هم مسیر روسیه را طی می‌کند و آیا با توجه به همکاری تسلیحاتی چین با عربستان معادلات تغییر کرده است؟

باید توجه داشت که همکاری چین و عربستان در حوزه موشکی در آینده می‌تواند معادله قدرت در خلیج فارس را تغییر دهد، زیرا اسرائیل هم همکاری زیادی با همین کشورهای عربی خلیج فارس دارد و می‌خواهد به نحوی ایران را در محاصره امنیتی قرار دهد. از سوی دیگر باید توجه داشت که عربستان در حال باج دادن به برخی کشورها به شیوه‌های مختلف است تا قدرت اول منطقه شود. آنها در حوزه نفت به روسیه بیاخ دادند تا روسیه علیه آنها موضع گیری نکند و امروز هم در حال باج دهی به چین هستند تا چین را از ایران دور کنند و روابط ایران و چین راهبردی نشود.